

اشاره

در شماره قبل راجع به چارچوب، قلمرو و محتوا در هر فعالیت زبان آموزی مطلبی نوشته شد که به عناصر زبانی مندرج در فعالیت‌ها نیز اشاره‌ای داشت. در این شماره، درباره ساختمان و ساختار هر فعالیت می‌پردازیم. واحدهای یادگیری زبان آموزی متشکل از فعالیت‌های یادگیری است. در برنامه درسی زبان آموزی کودکان مناطق دوزبانه، به منظور تسهیل در امر یادگیری و رسیدن به اهداف مورد نظر، فعالیت‌ها ساختاری سه قسمتی دارند که به تبیین هر سه مرحله در این مقاله می‌پردازیم.

کلیدواژه‌ها: زبان آموزی، فعالیت زبان آموزی، عناصر زبانی، ساختار یک فعالیت، تسک (task).

ساختار یک فعالیت زبان آموزی در مناطق دوزبانه

فریده عصاره

فعالیت زبان آموزی؛ تکه یا بخشی از یک واحد یادگیری است. در واقع، قالب و ظرفی است که محتوای زبان آموزی در آن ریخته می شود. در این ظرف، کودکان آنچه را از زبان نیاز دارند، بر اساس اهداف تعیین شده می توانند بهره برداری کنند.

فعالیت زبان آموزی یکی از طرح ها و سیلابس های پر کاربرد در امر آموزش زبان است که بر مشارکت و فعالسازی کودک در امر یادگیری مبتنی است و بیشتر بر روی معنی متمرکز است؛ در نتیجه برقراری ارتباط معنی دار تر می شود.

به زعم ویلیس، یادگیری از طریق تسک (فعالیت) مؤثرتر است و فرصتی برای کودک فراهم می کند تا کودکان آزادانه روی فعالیت های کلاسی متمرکز شوند؛ زبان را برای رسیدن به اهداف خاصی به کار برند و در شرایطی طبیعی و متناسب با زندگی روزانه خود، به تولید زبان بپردازند مانند مشغول شدن به یک بازی، حل یک چیستان، اجرای یک نقش و....

در فعالیت (task)؛ عناصر زبانی به صورت مستقل و مستقیم آموزش داده نمی شود، بلکه زبان ابزاری مورد نیاز برای پرداختن به امور غیر آموزشی، هم چون خرید کردن، دکتر رفتن، به شمار می رود، که همان کارهای روزمره زندگی است. همین امر بستری مناسب برای یادگیری خودبه خود و ناآگاهانه را برای کودکان ایجاد می کند. هر فعالیت از سه مرحله تشکیل می شود. در زیر به معرفی هر مرحله می پردازیم.

مرحله اول: پیش فعالیت

در حقیقت، مرحله پیش فعالیت نیز یک نوع مقدمه چینی قبل از آموزش عناصر زبانی به کودکان محسوب می شود و راهی برای فعال سازی و حاضر کردن تجارب پیشین کودک است. و به واسطه آن ارتباط بین دانش جدید با دانش قبلی کودک ایجاد می شود. در مرحله پیش فعالیت می توانیم کودکان را برای یادگیری عناصر زبانی جدید آماده کنیم. آماده سازی باعث آشنایی و ایجاد انگیزه در کودکان میشود.

مهم ترین گونه های پیش فعالیت عبارت اند از:

● ارائه تصویر

می توانیم برای پیش فعالیت تصویری مناسب را با موضوع فعالیت انتخاب کنیم. مثلاً اگر موضوع واحد یادگیری ما بازار است؛ با ارائه تصویری مرتبط با بازار می توانیم زبان آموزان را آماده ورود به فعالیت اصلی کنیم. از این طریق می توان ذهن زبان آموزان را به سوی موضوع مورد نظر سوق داد و دانسته های قبلی کودکان را راجع به بازار، خرید کردن و مقوله های مرتبط

به آن فعال کرد.

● پرسش

با ارائه چند پرسش در خصوص موضوع فعالیت، کودکان از موضوع آگاه می شوند و بدین طریق با فعالیت اصلی ارتباط برقرار می شود. پرسش به فعالسازی و حاضر شدن تجارب پیشین کودک منجر می شود. علاوه بر این، پرسش ها ابزاری برای محک زدن میزان دانش زبانی، زبان آموزان است.

● گوش دادن به متن نوشتاری و شنیداری

به وسیله متنی که با فعالیت اصلی مرتبط است که هم می تواند مکتوب باشد و برای کودکان خوانده شود و هم متن شنیداری که کودکان به آن گوش کنند.

مرحله دوم: فعالیت اصلی

فعالیت اصلی قلب سه مرحله و اساس و بنیان محتوای زبانی فعالیت در آن نهاده است. اهمیت و ضرورت این مرحله بر کسی پوشیده نیست. در واقع، اهم محتوا (واژه ها، ساختارها و کارکردهای زبانی) در فعالیت اصلی نهفته است. به عبارتی دو مرحله قبل و بعد از آن (پیش و پس) در خدمت فعالیت اصلی است. فعالیت اصلی از یکی از انواع فعالیت های زیر انتخاب می شود:

در فعالیت؛

عناصر زبانی

به صورت مستقل

و مستقیم آموزش

داده نمی شود، بلکه

زبان ابزاری مورد نیاز

برای پرداختن به امور

غیر آموزشی، همچون

خرید کردن، به دکتر رفتن،

به شمار می رود، که همان

کارهای روزمره زندگی است

انواع پس فعالیت

• بازی ها

بازی از جمله فعالیت‌هایی است که می‌توان در هر سه قسمت، پیش فعالیت، فعالیت اصلی و فعالیت‌های تکمیلی استفاده کرد. بازی‌های کودکان علاوه بر افزایش مهارت‌های زبانی کودکان، تأثیرات زیادی بر شکل‌گیری شخصیت و تقویت زمینه‌های قدرت تحلیل کودکان دارد.

بازی‌های انتخابی باید تا جایی که امکان دارد کودکان را به صحبت کردن وادار کند. این امر به پرورش مهارت‌های زبانی همچون تولید و درک به واسطه صحبت کردن و گوش دادن منجر می‌شود.

• قصه‌گویی

از کودکان می‌خواهیم که داستانی را (که از قبل شنیده‌اند) براساس فعالیت اصلی برای همکلاسی‌های خود تعریف کنند، یا داستانی خلق کنند. این شیوه نه تنها به افزایش قدرت و سلاست بیان، ارتقای خلاقیت و افزایش اعتمادبه‌نفس کودکان منجر می‌شود، بلکه باعث می‌شود کودکان با جنبه‌های مختلف جملات از لحاظ ساختار دستوری (مثل وجه افعال) و شیوه روایتی و فعل‌های مناسب برای روایت مثل ماضی نقلی نیز آشنا شوند.

• توضیح رویداد و خاطره‌گویی

توضیح رویدادهای زندگی روزمره کودکان نیز یکی از فعالیت‌های تولیدی است که به رشد قوه تکلم و سازماندهی دانش زبانی در ذهن آنها منتهی می‌شود.

می‌توانیم از کودکان بخواهیم که رویدادهای زندگی خود را در کلاس تعریف کنند. البته باید توجه داشت که از لحاظ موضوعی با محتوای فعالیت موردنظر مشابه باشند. مثلاً اگر فعالیت اصلی ما درباره خرید کردن و بازار رفتن است، می‌توانیم از آنها بخواهیم که یکی از خاطرات خود را از بازار و خرید کردن تعریف کنند.

• پرسش و پاسخ

پرسش و پاسخ یکی از فعالیت‌هایی است که هم برجسته تولید و هم بر ادراک زبان تمرکز دارد. رد و بدل کردن پرسش و پاسخ میان کودکان به افزایش قدرت درک، تولید کودکان، ایجاد تعاملات زبانی، جرأت سخن گفتن و توانایی یافتن راه‌هایی برای ایجاد تفهیم و تفاهم بین خود و دیگران نیز در آنها منجر می‌شود.

• نقاشی

نقاشی از دیگر تمرین‌هایی است که مربی می‌تواند از آن همچون ابزاری برای ارزشیابی قوه درک زبانی بهره بگیرد. همچنین نقاشی موجب می‌شود که کودک شنیده‌هایش را در ذهن درونی کند، مثلاً فعالیت اصلی داستان است که کودکان شنیده‌های خود را از آن روی کاغذ ترسیم می‌کنند. این امر موجب تثبیت آموخته‌های آنان از داستان می‌شود.

قصه، بازی، اجرای نقش، نقاشی، کاردستی، دیدن فیلم، گفت‌وگو (مکالمه دونفره، چندنفره، تلفن کردن و...)، مصاحبه، گردش علمی، چیستان، تصویرخوانی و صحبت درباره آن.

مرحله سوم: پس فعالیت

پس فعالیت یا فعالیت‌های تکمیلی مجموعه تمرین‌هایی است که بعد از فعالیت اصلی به منظور تعمیق، تثبیت، تکمیل و توسعه فرایند یادگیری صورت می‌گیرد. علاوه بر این، راهی است که کودکان را نیز بدون اینکه متوجه شوند، ارزشیابی کنیم.

پس فعالیت راهکاری برای تکرار و تمرین است. معمولاً وقتی فعالیتی به شیوه‌های متفاوت و به صورتی متنوع و در موقعیت‌های دیگری تکرار و تمرین می‌شود، قدرت و توان زبانی کودکان بالا می‌رود. زیرا در هر بار تکرار، کودکان قادر به استفاده از زبان پیچیده‌تری می‌شوند. کودکان بر اثر این تکرار می‌توانند روان‌تر و درست‌تر صحبت کنند و عناصر زبانی کم‌پسامد را نیز فراگیرند. مثل وقتی که واژه یا ساختاری زبانی برای کودک جدید است و در فعالیت اصلی آمده است. حال تمرینی به عنوان پس فعالیت در بافتی دیگری تکرار می‌شود که فرایندهای یادگیری آن‌ها به مرور درونی می‌شود و به دانشی ثابت و استوار تبدیل می‌شود که این پدیده را «تثبیت و تعمیق» می‌گویند. با اجرای فعالیت‌های تکمیلی متعدد و متنوع در واحد یادگیری که در راستای فعالیت‌های اصلی است فرایندهای یادگیری در کودک تکمیل و توسعه می‌یابد.

علاوه بر اینکه پس فعالیت فرصتی دیگر برای مشارکت فعال کودکان و نیز ارزشیابی آنان است، فرصتی برای مربیان نیز فراهم می‌شود تا به ارزیابی فعالیت اصلی بپردازند. مربیان از طریق نحوه واکنش کودکان به فعالیت‌های تکمیلی به این نتیجه می‌رسند که آیا فعالیت اصلی به بازنگری نیازی دارد یا خیر.

● ایفای نقش

ایفای نقش نیز از جمله تمرین‌هایی است که هم می‌تواند دریافت‌های زبانی را ارزیابی کند و هم سبب رشد و خلاقیت زبانی شود.

● تصویر خوانی

این فعالیت نیز فعالیتی تولیدی است. مجموعه‌های از تصاویر را به کودکان (مناسب با سن آن‌ها) نشان می‌دهیم و از آن‌ها می‌خواهیم آن‌چه را که از تصاویر درک کرده‌اند، بیان کنند یا حتی با استفاده از عناصر موجود در تصویر، داستانی بگویند و تصاویر را به هم ربط دهند.

اصول و ضوابط تأمل برانگیز

۱. پیش فعالیت و پس فعالیت‌ها در جهت فعالیت اصلی باشد. این تشابه باید همه‌جانبه باشد، یعنی از لحاظ ساختاری، محتوایی، واژگانی، موقعیتی و کارکردی و... برای مثال، اگر ما در فعالیت اصلی به معرفی کارکرد معذرت‌خواهی پرداخته‌ایم و واژه‌ها و لغات مخصوص این کارکرد را معرفی کرده‌ایم، باید در قسمت پس فعالیت به تکرار این لغات و کارکردها بپردازیم. این امر موجب تسهیل در تحقق اهداف می‌شود.

۲. در پس فعالیت‌ها از فعالیت‌ها و تمرین‌های متنوع استفاده شود تا یادگیرندگان توانایی استفاده از نکات آموزش داده شده را در موقعیت‌های گوناگون و متفاوت کسب کنند. یکی از اصول مهم در آموزش این است که موارد آموزش داده شده باید قابل انتقال به جهان واقعی باشند. به عبارت دیگر آموزه‌های این برنامه باید این توانایی را در کودکان ایجاد کند که به صورت ناخودآگاه به انتقال آنها به زندگی روزمره خود بپردازند.

۳. فعالیت‌های تکمیلی نباید حاوی آموزش نکات جدید باشند، که در فعالیت اصلی نیامده است.

۴. هر سه مرحله از فعالیت بایستی از اهداف در نظر گرفته شده پیروی کند، به عبارتی پیش فعالیت و پس فعالیت‌ها باید در جهت رسیدن به اهداف فعالیت اصلی طرح‌ریزی شوند.

۵. فعالیت‌های تکمیلی برای کودک جذاب باشند و همانند هر گونه اقدام آموزشی برای کودک جنبه غیرمستقیم بودن خود را حفظ کنند.

۶. زمان اختصاص داده شده به هر فعالیت باید با حجم و مطالب آن فعالیت، سطح دشواری مطالب، سطح زبانی کلاس مناسب باشد.

۷. در مرحله پیش فعالیت به‌ویژه در ایام اولیه دوره، بهتر است از زبان مادری کودکان بیشتر استفاده شود.

پی‌نوشت

1. Task
2. Syllabus

سیلابس زیرمجموعه برنامه درسی و مربوط به محتواست یا محتوای تفصیلی یک موضوع درسی را در بر می‌گیرد. سیلابس مورد استفاده در برنامه درسی زبان‌آموزی در مناطق دو زبانه مبتنی بر Task است.

3. Willis, Jane, Doing Task-based Teaching. Oxford University Press (2007).

۲۹
رشد آموزش پیش‌دبستانی
دوره سوم، شماره ۲
زمستان ۱۳۹۰

در بعضی از مهدکودک‌ها ۹ صندلی می‌گذارند و به ۱۰ کودک می‌گویند که هر کسی نتواند سریع برای خود جایی برای نشستن بگیرد، گرگ محسوب می‌شود و به این شکل بازی ادامه پیدا می‌کند. بچه‌ها هم برای این که خود روی صندلی بنشینند، همدیگر را کنار می‌زنند. با این بازی ما از کودکی به کودکان خود آموزش می‌دهیم که هر کسی باید فقط به فکر خود باشد. ولی در برخی مهدکودک‌ها ۹ صندلی هست و از ۱۰ کودک خواسته می‌شود که طوری بر صندلی‌ها بنشینند که همه جایی برای نشستن داشته باشند، در غیر این صورت همه آن‌ها بازنده هستند. بنابراین، بچه‌ها نهایت سعی خود را می‌کنند و همدیگر را طوری بغل می‌کنند که هر ۱۰ کودک روی ۹ صندلی جا بگیرد و کسی بدون صندلی نماند. و تا پایان بازی همین‌طور از تعداد صندلی‌ها کاسته می‌شود. و آن‌ها این چنین به کودکان فرهنگ همدلی و کمک به هم‌دیگر را یاد می‌دهند.

تفاوت در تفریح بچه‌ها